

Управління конкурентоспроможністю підприємства в умовах сучасних викликів

Світлана Овсяник

здобувачка магістратури

кафедри теоретичної та прикладної економіки,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,

e-mail: ovsianyksm@krok.edu.ua

Галина Пекна

к.е.н., доцент кафедри теоретичної та прикладної економіки,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,

e-mail: HalynaPB@krok.edu.ua,

ORCID: 0000-0003-4902-6052

В сучасних умовах, посилення конкуренції вимагає від підприємств розширення арсеналу засобів конкурентної боротьби та підвищення конкурентоспроможності. Конкурентоспроможність – це комплексна категорія, її переваги остаточно реалізуються через торгівлю, але базис конкурентних переваг створюється на всіх ланках суспільного виробництва, у тому числі значною мірою за рахунок структурної перебудови та дійової економічної політики. За рівнем конкуруючих об'єктів розрізняють конкурентоспроможність: галузі, підприємства, товару (продукції). Конкурентоспроможність підприємства можна визначити як спроможність підприємства краще забезпечувати пропозицію товарів чи послуг, порівняно із конкурентами, за рахунок надання товарам чи послугам диференційованих властивостей за умов дотримання стандартів якості [1].

Суб'єктами управління конкурентоспроможністю прийнято вважати коло осіб (власників, менеджерів усіх рівнів управління, представників консалтингових фірм) які шляхом прийняття комплексу управлінських рішень сприяють формуванню конкурентних переваг підприємства, а також підтриманню та покращенню конкурентних позицій фірми в поточному періоді та на перспективу. Сукупність суб'єктів управління утворює керуючу підсистему механізму управління конкурентоспроможністю підприємства. Об'єктом управління конкурентоспроможністю підприємства виступає сукупність внутрішніх бізнес-процесів на напрямів роботи організації, які забезпечують виробництво конкурентоспроможного продукту.

Мета процесу управління конкурентоспроможністю підприємства полягає в створенні умов для успішного конкурентного функціонування фірми та її розвитку за мінливих умов зовнішнього оточення. До основних завдань управління конкурентоспроможністю підприємства слід віднести послідовність дій у сфері забезпечення суб'єкта господарювання конкурентними перевагами, які включатимуть процеси їх створення, підтримання та примноження через дослідження конкурентного середовища та потреб споживачів, ефективне використання наявних можливостей та виготовлення товару, який перевершуватиме пропозиції конкурентів [2].

Механізм управління конкурентоспроможністю підприємства покликаний виконувати комплекс загальних управлінських функцій, з орієнтацією на підвищення рівня конкурентоспроможності. До таких функцій науковці відносять цілевстановлення, аналіз, планування, організацію, мотивацію, контроль та регулювання.

В процесі управління, доцільно чітко визначати, які фактори впливають на конкурентоспроможність підприємства. Усі фактори конкурентоспроможності можна умовно розділити на зовнішні й внутрішні: 1) чинники зовнішнього середовища (некеровані): галузеві, макроекономічні, чинники світової економіки, науково-технічні, організаційно-економічні, соціальні, екологічні, політичні; 2) чинники зовнішнього середовища (керовані): діяльність керівництва та апарату управління підприємства; система технологічного оснащення; сировина, матеріали і напівфабрикати; збут продукції, його об'єм та витрати на реалізацію. До системи факторів конкурентоспроможності фірми відносять: техніко-технологічні, організаційно-управлінські, фінансово-економічні, соціально-психологічні, природно-географічні, транспортні, екологічні, галузеві та ринкові [3].

Досліджено існуючі методи та прийоми оцінювання конкурентоспроможності підприємств. До них відноситься: серед формальних методів слід виділити – модель М. Портера; модель продукт-ринок (І. Ансоффа); модель накопиченого досвіду; модель ЖЦП (життєвого циклу продукту); модель ЖЦТ (життєвого циклу технологій). До матричних належить: модель БКГ; метод «Мак-Кінзі»; SWOT-аналіз; PEST-аналіз тощо. Методи, які характеризують рівень фінансово-економічної діяльності підприємства, екстраполяції, метод термінів оборотності, метод попередніх (прогнозних) балансів, комплексний метод [4].

Економічна ситуація у сучасному світі дуже швидко змінюється, чому є підтвердженням пандемія COVID-19 та війна в Україні. Це призводить до того, що підприємства мають мобільно та гнучко реагувати на всі зміни у виробництві та менеджменті.

Як зазначає М. Щадило, в умовах воєнного стану процеси формування конкурентоспроможності підприємства зіштовхнулися з абсолютно новими зовнішніми та внутрішніми загрозами. До внутрішніх загроз конкурентоспроможності підприємства можна віднести такі [5]:

- падіння доходів підприємств через зниження купівельної спроможності населення;
- виникнення непередбачуваних витрат;
- часткова втрата персоналу через виїзд працівників за кордон або переїзд до більш безпечних регіонів та призов на військову службу;
- дефіцит власних ресурсів підприємства;
- втрата частини ринку збуту продукції;
- зниження виробничого потенціалу;
- недостатній рівень технологічного оснащення.

До зовнішніх загроз конкурентоспроможності підприємства можна віднести

такі [5]:

- втрата постачальників сировини, комплектуючих тощо;
- непередбачувані наслідки військової агресії (відчуження майна або його повного знищення);
- руйнування інфраструктури у регіонах;
- меншення експорту продукції;
- зміна структури та обсягу внутрішнього ринку;
- криза у фінансово-кредитному секторі України;
- виїзд високоінтелектуальних працівників за кордон як біженців.

Основними заходами, спрямованими на підвищення конкурентоспроможності підприємства, науковці виділяють [6]: орієнтація якості та інших техніко-економічних параметрів продукції на потреби споживачів; виявлення і реалізація переваг, які притаманні продукції у порівнянні із товарами-субститутами; визначення переваг і недоліків замінників, які випускаються конкурентами, і використання їх досвіду; визначення можливих модифікацій продукту; виявлення впливу цінових факторів на підвищення рівня конкурентоспроможності продукції; диверсифікація асортименту; посилення впливу на споживачів (маркетингова політика).

Зменшення та оптимізація витрат завжди буде залишатися актуальною проблемою на будь – якому підприємстві. Раціонально функціонуюча система управління витратами, в результаті роботи якої приймаються рішення, спрямовані на підвищення ефективності виробничо-господарської діяльності, здобуття конкурентної переваги та підвищення прибутковості підприємства, сприятиме його успішності та процвітання. Одним із основних засобів отримання більшого обсягу прибутку і досягнення конкурентної переваги є не просто зменшення, а саме оптимізація витрат.

Унаслідок повномасштабного вторгнення росії на територію України у 2022 р. деякі підприємці припинили діяльність через те, що збитки були надмірними, інші – змогли перенести свій бізнес в більш безпечні регіони. Формування конкурентоспроможності підприємств у сучасних умовах відбувається під дією нових видів загроз. До основних особливостей формування конкурентоспроможності підприємств в умовах воєнного стану можна віднести наступні: збереження персоналу та забезпечення гідних умов праці; сміливість продовжувати або починати бізнес в умовах воєнного стану; ринкова трансформація та ускладнення маркетингової діяльності; фінансова криза. Особливості формування конкурентоспроможності підприємств дають змогу встановити ключові переваги підприємства при розробці його конкурентної стратегії.

Ключові слова: управління, конкурентоспроможність.

Список використаних джерел

1. Лупак Р. Л. Л. Конкурентоспроможність підприємства: навч. посіб. / Р. Л. Лупак,

- Т. Г. Васильців. – Львів : Видавництво ЛКА, 2016. – 484 с.
2. Антоненко К. Оцінка конкурентоспроможності економіки України на світових ринках / К. Антоненко, А. Кусочкіна // Стратегія розвитку України. – 2014. – № 1. – С. 15–18.
 3. Черевко Д. Г. Конкурентоспроможність підприємства як характеристика його економічного стану / Д. Г. Черевко // Економіка АПК. 2019. - № 6. – С. 114-121.
 4. Діденко О. Є., Жураківський П. І. Модель управління конкурентоспроможністю підприємства. Ефективна економіка. 2017. № 5. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5590>.
 5. Щадило М.І. Основні загрози конкурентоспроможності промислового підприємства в умовах воєнного стану. Актуальні питання у сучасній науці. 2023. № 1 (7). С. 106–112.
 6. Шульга та ін. Системний підхід до формування конкурентоспроможності підприємства. 2022. Ефективна економіка № 5. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=10296> (дата звернення: 07.03.2023).